

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.6>

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У МЕХАНІЗМІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОРДЕРА НА ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Гловюк І.В.,

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Гловюк І.В. Питання захисту прав людини у механізмі Європейського ордеру на проведення розслідування.

Стаття присвячена дослідженню питання апроксимації Директиви 2014/41/EU, яка регламентує механізм Європейського ордеру на проведення розслідування. Метою статті є виокремлення проблемних питань Директиви 2014/41/EU та аспектів, на які слід звернути особливу увагу при апроксимації Директиви у контексті дотримання прав особи у цьому механізмі.

У статті розглянуто: сферу регламентації Директиви 2014/41/EU; Положення Директиви 2014/41/EU щодо захисту прав людини; проблемні питання Директиви 2014/41/EU у аспекті її апроксимації.

Зроблено висновок, що Директива 2014/41/EU містить ряд положень стосовно дотримання прав особи у механізмі ЕІО, утім, стосовно повноти та вичерпності формулювань є певні зауваження. Зважаючи на правову природу Директиви 2014/41/EU, при її апроксимації у національному законодавстві мають бути вирішені ряд питань, у тому числі ті, які недостатньо регламентовані у Директиві 2014/41/EU. І вони мають бути вирішені так, щоб, з одного боку, обмеження прав було правомірним та необхідним, з іншого боку, забезпечити ефективність механізму збирання доказів у межах ЄС. Це вимагатиме окремої глави у КПК України, у якій мають бути прописані такі основні положення (вони не є вичерпними): підстави відмови у визнанні та виконанні за ст. 11 Директиви 2014/41/EU; засоби юридичного захисту (коло осіб, які можуть їх використати, порядок та момент інформування, порядок оскарження та наслідки оскарження, суб'єкти та порядок розгляду та вирішення скарг, урахування використаних механізмів захисту у іншій країні у механізмі ЕІО, можливість зупинення виконання слідчого заходу, оскарження видачі ордеру, безоплатна правнича допомога); положення щодо конфіденційності; питання допустимості зібраних у механізмі ЕІО доказів.

Ключові слова: Європейський ордер на проведення розслідування, права людини, слідчі (розшукові) дії, апроксимація, оскарження, засіб юридичного захисту.

Hloviuk I.V. Issues of human rights protection in the mechanism of the European Investigation Order.

The article is devoted to the study of the issue of approximation of Directive 2014/41/EU regulating the mechanism of the European Investigation Order. The purpose of the article is to highlight the problematic issues of Directive 2014/41/EU and the aspects which should be paid special attention to when approximating the Directive in the context of observance of human rights in this mechanism.

The article covers the following issues: the scope of regulation of Directive 2014/41/EU; the provisions of Directive 2014/41/EU on human rights protection; problematic issues of Directive 2014/41/EU in terms of its approximation.

The author concludes that Directive 2014/41/EU contains a number of provisions regarding the observance of human rights in the EIO mechanism, however, there are certain comments regarding the completeness and exhaustiveness of the wording. Given the legal nature of Directive 2014/41/EU, a number of issues, including those that are not sufficiently regulated in Directive 2014/41/EU, must be addressed in the national legislation. And they should be resolved in such a way that, on the one hand, the restriction of rights is lawful and necessary, and, on the other hand, to ensure the effectiveness of the evidence collection mechanism within the EU. This will require a separate chapter in the CPC of Ukraine, which should contain the following main provisions (they are not exhaustive): grounds for refusal of recognition and enforcement under Art. 11 of Directive 2014/41/EU; legal remedies (the range of persons who can use them, the procedure and time of notification, the procedure for appeal and the consequences of appeal, the subjects and procedure for consideration and resolution of complaints, consideration of the used remedies in another country in the EIO mechanism, the possibility of suspending the execution of an investigative measure, appealing against the issuance of

a warrant, legal aid); provisions on confidentiality; the issue of admissibility of evidence collected in the EIO mechanism.

Key words: European Investigation Order, human rights, investigative (search) actions, approximation, appeal, remedy.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний шлях України вказує на необхідність оцінки перспектив апроксимації права ЄС у аспекті взаємодії у сфері кримінального провадження. Зокрема, йдеться про апроксимацію ордерних порядків, наявних у ЄС. Певні ідеї стосовно цього вже висловлювалися [1-4], тим не менш, має значення дослідження окремих ордерних порядків у перспективі їх апроксимації. До них відноситься і Європейський ордер на проведення розслідування - European Investigation Order (далі - EIO) [5].

Стан дослідження. Питання EIO досліджувалися Silvia Allegranza, Simona Arasi, Alessandro Arena, Rosanna Belfiore, Alessandra Grio, Andrea Cabiale, Marcello Daniele, Diego Foti, Paola Maggio, Regina Garcimartín Montero, Paweł Olber, Bernd Schunemann, Miha Sepec, Jan Stajniko, István Szijártó, Laura Scomparin, Tommaso Rafaraci, Laura Autru Ryolo, Richard Vogler, Lorena Bachmaier Winter та ін., а в українській доктрині – В.В. Зуєвим, Р.А. Климкевич, А.С. Степаненком, О.Г. Шило, утім, питання захисту прав людини у цьому механізмі є малодослідженими. Тому **метою цієї статті** є виокремлення проблемних питань Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 regarding the European Investigation Order in criminal matters (далі – Директива) та аспектів, на які слід звернути особливу увагу при апроксимації Директиви у контексті дотримання прав особи у цьому механізмі.

Виклад основних результатів дослідження.

Сфера регламентації Директиви. Згідно ст. 1 Директиви, EIO - це судове рішення, видане або затверджене судовим органом держави-члена (далі - держава, що видає ордер), про проведення одної або декількох конкретних слідчих заходів* в іншій державі-члені (далі – держава, що виконує ордер) з метою отримання доказів відповідно до цієї Директиви. EIO також може бути виданий для отримання доказів, які вже є у розпорядженні компетентних органів держави-виконавця. Держави-члени виконують EIO на основі принципу взаємного визнання та відповідно до цієї Директиви. Запит про видачу EIO може бути поданий підозрюваним або обвинуваченим або адвокатом від його імені в рамках застосовних прав на захист відповідно до національного кримінального процесуального законодавства.

Умовами видачі та передачі EIO є такі: видача EIO є необхідною та пропорційною для цілей провадження, зазначеного в статті 4, з урахуванням прав підозрюваного або обвинуваченого; та слідчий (і) захід (заходи), зазначений (і) в EIO, міг (могли) бути призначений (і) за тих самих умов в аналогічній національній справі (ст. 6). Необхідність та пропорційність для цілей провадження має бути оцінена державою, яка видає ордер. Відмітимо, що є пропозиції переліків, що саме має бути враховано: тяжкість розслідуваного злочину (наприклад, покарання, або конкретна серйозність і небезпека злочину), економічні збитки, завдані злочином, кількість і умови (соціальні, економічні та медичні) потерпілих, вид доказів, які необхідно зібрати, заходи зі збирання доказів, які необхідно здійснити (примусові чи ні), важливість доказів, про які йде мова, для встановлення фактів, права і свободи, про які йдеться, кількість залучених осіб та інтенсивність втручання в їхні права і свободи, складність (часові та людські ресурси) заходів, які має здійснити орган, що виконує EIO, а також загальні витрати на виконання EIO [6, р. 234].

Утім, саме такої підстави для відмови у визнанні та виконанні немає у ст. 11 Директиви (що визнано у доктрині [6, р. 235]), хоча у деяких ситуаціях застосовний п. b та h цієї статті.

Що стосується умови, що слідчий (і) захід (заходи), зазначений (і) в EIO, міг (могли) бути призначений (і) за тих самих умов в аналогічній національній справі, то мова йти про тяжкість кримінального правопорушення у аспекті негласних слідчих (розшукових) дій; суб'єктів, які можуть взяти участь у слідчій (розшуковій) дії; встановлених обмежень (наприклад, згідно ч. 9 ст. 224 КПК України, у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним).

Утім, слід зазначити, що задля ефективності взаємодії у Директиві прописано можливість звернення до іншого виду слідчого заходу (ст. 10), та передбачено, які з них повинні бути доступними

* Термінологія «слідчий захід» вживається через те, що перелік дій, передбачених у Директиві, ширше, ніж перелік слідчих (розшукових) дій у КПК України

за законодавством держави, що виконує ордер. Випадками можливості звернення до іншого виду слідчого заходу є: слідчий захід, зазначений в ЕІО, не передбачена законодавством держави, що виконує ордер; або слідчий захід, зазначений в ЕІО, не може бути застосований в аналогічній національній справі. У цьому контексті звертається увага, що застосування цього правила може бути дуже доцільним з точки зору захисту основних прав. Якщо в державі, що виконує рішення, існує менш інтрузивний захід, який є настільки ж ефективним, як і запитуваний захід, вибір менш інтрузивного заходу повинен бути обов'язковим для держави, що виконує рішення. захід має бути обов'язковим для держави, що виконує ордер [7, р. 48].

Положення Директиви щодо захисту прав людини. Директива містить ряд положень стосовно захисту прав людини у ордерній процедурі. Серед них, зокрема, але не вичерпно, слід згадати такі:

- ця Директива не має наслідком зміну зобов'язання поважати основні права та правові принципи, закріплені в статті 6 Договору про функціонування Європейського Союзу, включаючи право на захист осіб, які підлягають кримінальному переслідуванню, і будь-які зобов'язання, покладені на судові органи в цьому відношенні, залишаються незмінними (ст. 1);

- створення простору свободи, безпеки та правосуддя в межах Союзу ґрунтується на взаємній довірі та презумпції дотримання іншими державами-членами законодавства Союзу і, зокрема, основоположних прав. Однак ця презумпція може бути спростована. Отже, якщо є вагомі підстави вважати, що виконання слідчого заходу, зазначеного в ЕІО, призведе до порушення основоположного права відповідної особи і що держава-виконавець проігнорує свої зобов'язання щодо захисту основоположних прав, визнаних Хартією, у виконанні ЕІО слід відмовити (п. 19 Преамбули);

- орган, що видає ЕІО, може видати ЕІО лише тоді, коли виконані наступні умови: (а) видача ЕІО є необхідною та пропорційною для цілей провадження, зазначеного в статті 4, з урахуванням прав підозрюваного або обвинуваченого; та (б) слідчий(і) захід(и), зазначений(і) в ЕІО, міг(ли) бути призначений(і) за тих самих умов в аналогічній національній справі (ст. 6);

- у визнанні та виконанні може бути відмовлено, якщо існують вагомі підстави вважати, що виконання слідчого заходу, зазначеного в ЕІО, буде несумісним із зобов'язаннями держави-виконавця відповідно до статті 6 Договору про функціонування Європейського Союзу та Хартії основних прав ЄС (ст. 11);

- у визнанні та виконанні може бути відмовлено, якщо виконання ЕІО суперечило б принципу *ne bis in idem* (ст. 11);

- засоби юридичного захисту (ст. 14).

Незважаючи на наявні посилання на Договір та Хартію, є бачення, що формальне перерахування дотримання Хартії та ЄСПЛ у документі, який відкриває численні можливості для найбільш кричущих порушень, є абсолютно недостатнім [8, р. 49]. Більше того, визнається, що текст Директиви 2014/41/ЄС мав би бути більш чітким щодо підстав, які дозволили б державі-виконавцю прийняти рішення про відмову саме у контексті втручання у права особи [7, р. 47].

Окрема стаття у Директиві присвячена засобам юридичного захисту. Стосовно них зазначається, що вони доступні не лише для підозрюваного особа, чиї основоположні права можуть бути легко поставлені під загрозу у кримінальному провадженні, але й для жертви кримінального правопорушення; крім того, навіть незважаючи на те, що Директива здебільшого стосується прав підозрюваного чи обвинуваченого, вона мала б передбачити зобов'язання щодо захисту основоположних прав свідків та експертів [7, р. 48].

Отже, Держави-члени забезпечують застосування засобів правового захисту, еквівалентних тим, що доступні в аналогічній національній справі, до слідчих заходів, зазначених в ЕІО. Матеріальні підстави для видачі ЕІО можуть бути оскаржені лише в процесі, розпочатому в державі, що видала ЕІО, без шкоди для гарантій основоположних прав у державі, що виконує ЕІО. Це тлумачиться так: в процесі в державі, яка видала ордер, можливий будь-який засіб, тоді як засоби юридичного захисту в державі, що виконує ордер, обмежені лише гарантіями основоположних прав [7, р. 48].

У цій же статті Директиви зазначається: якщо це не зашкодить необхідності забезпечення конфіденційності розслідування, орган, що видає ордер, та орган, що його виконує, вживають належних заходів для забезпечення надання інформації про передбачені національним законодавством можливості звернення до засобів юридичного захисту, коли вони стають застосовними, і вчасно для забезпечення їх ефективного використання. Держави-члени забезпечують, щоб строки для звернення до засобів юридичного захисту були такими ж, як і ті, що передбачені в аналогічних національних справах, і застосовувалися таким чином, щоб гарантувати можливість ефективного використання цих засобів. Юридичне оскарження не призупиняє виконання слідчого заходу, за винятком випадків, коли це передбачено в аналогічних національних справах.

Проблемні питання Директиви у аспекті її апроксимації. Як видно, наведені вище формулювання є доволі загальними та відсилають до можливостей згідно національного права. Важливою настановою є те, що можливе оскарження самої видачі ордеру. Це питання розглядалося Court of Justice of the European Union за запитом Specialised Criminal Court, Bulgaria, і було надано таке тлумачення: ст. 14 Директиви має тлумачитися як така, що виключає законодавство держави-члена, яка видала ЕІО, що не передбачає жодних засобів юридичного захисту проти видачі ЕІО, метою якого є проведення обшуків та вилучень, а також заслуховування свідка за допомогою відеоконференції; ст. 6 Директиви повинна тлумачитися як така, що виключає видачу компетентним органом держави-члена ЕІО, метою якого є проведення обшуків та вилучень, а також заслуховування свідка в режимі відеоконференції, якщо законодавство цієї держави-члена не передбачає жодних засобів правового захисту проти видачі такого ЕІО [9]. Відмітимо, що у КПК України потрібно буде вводити норми, які б передбачали оскарження.

Що стосується оскарження підстав видачі ордеру, то вони оскаржуються у державі, яка його видала. Попри логічність цього правила, слушно звертається увага і на те, що проблема виникає тоді, коли особи є громадянами або проживають в іншій країні, ніж та, в якій відбувається відповідне провадження. У таких випадках їм доведеться захищати себе в іншій країні, стикаючись з додатковими витратами та труднощами, пов'язаними з незнайомою для них правовою системою [10, р. 111].

Також особа може використати засоби захисту, наявні у державі, яка виконує ордер. Якщо екстраполювати це на законодавство України, то стосовно міжнародної правової допомоги є норма, яка гарантує оскарження: особи, які вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади України, їх посадових чи службових осіб, вчинених у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, завдано шкоди їхнім правам, свободам чи інтересам, мають право оскаржити рішення, дії та бездіяльність до суду (ч. 1 ст. 572 КПК України). При цьому не конкретизовано у порядку якого судочинства здійснюється оскарження, строки подання скарг, хто є суб'єктом розгляду та вирішення скарги. Те, що відсутня конкретизація, про які рішення, дії або бездіяльність йдеться, розглядається у доктрині як позитивна риса та робиться висновок, що в Україні можна оскаржувати будь-які процесуальні дії, які здійснюються за запитом іноземної держави та на думку скаргника шкодять його правам та законним інтересам [11, с. 101], з чим слід погодитись. Утім, норми щодо розгляду таких скарг слідчим суддею у ст. 303 КПК України – немає. Відповідно, ці норми потребуватимуть уточнень у контексті ЕІО.

Що стосується положення про інформування та урахування конфіденційності, то слід розрізняти різні ситуації, виходячи з моменту, коли особі стає відомо про проведення відповідного слідчого заходу. Перша ситуація стосується випадків, коли законодавство держави-виконавця дозволяє зацікавленій стороні бути поінформованою до виконання дії і оскаржити рішення про виконання дії до його виконання. У таких випадках засіб юридичного захисту, ймовірно, впливатиме на те, чи буде захід виконано. Друга ситуація стосується випадків, коли законодавство держави-виконавця дозволяє інформувати особу про слідчий захід лише під час або після проведення. Таким чином, особа може оскаржити дію лише під час або після визнання ЕІО та виконання слідчого заходу. У цьому випадку виникає питання, чи слід відкладати передачу запитуваних доказів до завершення розгляду засобу юридичного захисту. Це питання прямо не врегульоване в Директиві, а тому його вирішення залежить від національного законодавства держави, що виконує запит. Третя ситуація стосується випадків, коли законодавство держави, що виконує ордер, не передбачає обов'язку інформування про слідчі заходи або дозволяє інформувати підозрюваного лише на більш пізньому етапі. У більшості випадків можливість оскаржити слідчий захід стає доступною лише після передачі доказів до держави, що видала ордер, і, отже, засіб юридичного захисту буде використаний у державі, що видала ордер. Однак може статися так, що засіб юридичного захисту вже був використаний у державі, що виконує ордер. У цьому випадку найбільш проблематичним питанням є вже не призупинення виконання/передачі, а вплив засобу юридичного захисту, застосованого в державі, що виконує ордер, на відповідне провадження [10, р. 115-116].

Ясності у цьому питанні не додають положення Директиви, що: Держава, що видала ордер, бере до уваги успішне оскарження визнання або виконання ордеру відповідно до свого національного законодавства; орган, що видає ордер, та орган, що виконує ордер, інформують один одного про засоби правового захисту, що застосовуються проти видачі, визнання або виконання ЕІО; без шкоди для національних процесуальних норм держави-члени забезпечують, щоб у кримінальному провадженні в державі, яка видала ордер, при оцінці доказів, отриманих в рамках виконання ордеру, дотримувалися права сторони захисту та справедливості судового розгляду. Отже, у КПК України мають бути прописані наслідки в усіх перелічених ситуаціях, бо вони усі можливі, враховуючи положення ч. 1 ст. 572 КПК України.

Важливим є те, що однією із гарантій права на захист за досудового розслідування та судового розгляду під час реалізації ордеру є те, що клопотати про видачу ордеру може підозрюваний, обвинувачений або його захисник у межах відповідних прав, передбачених національним кримінальним процесуальним законодавством [1, с. 109]. Важливість цієї гарантії складно переоцінити, зважаючи на складнощі захисту у транскордонних кейсах, і очевидно, що вона має бути окремо прописана у КПК України. Утім, слід звернути увагу, що у доктрині відзначено як сумнівний той факт, що процесуальний документ не містить жодних правил щодо доказів, зібраних адвокатами або на вимогу захисту [12, с. 109]. Додатково слід відмітити, що питання допустимості доказів загалом практично не урегульовано, що слід буде воспожити у КПК України.

Висновки. Директива містить ряд положень стосовно дотримання прав особи у механізмі ЕІО, утім, стосовно повноти та вичерпності формулювань є певні зауваження. Зважаючи на правову природу Директиви, при її апроксимації у національному законодавстві мають бути вирішені ряд питань, у тому числі ті, які недостатньо регламентовані у Директиві. І вони мають бути вирішені так, щоб, з одного боку, обмеження прав було правомірним та необхідним, з іншого боку, забезпечити ефективність механізму збирання доказів у межах ЄС. Це вимагатиме окремої глави у КПК України, у якій мають бути прописані такі основні положення (вони не є вичерпними):

- підстави відмови у визнанні та виконанні, якщо існують вагомі підстави вважати, що виконання слідчого заходу, зазначеного в ЕІО, буде несумісним із зобов'язаннями держави-виконавця відповідно до статті 6 Договору про функціонування Європейського Союзу та Хартії основних прав ЄС (за ст. 11 Директиви);
- засоби юридичного захисту (коло осіб, які можуть їх використати, порядок та момент інформування, порядок оскарження (з урахуванням наявної практики за ч. 1 ст. 572 КПК України) та наслідки оскарження, суб'єкти та порядок розгляду та вирішення скарг, урахування використаних механізмів захисту у іншій країні у механізмі ЕІО, можливість зупинення виконання слідчого заходу, оскарження видачі ордеру, безоплатна правнича допомога);
- положення щодо конфіденційності;
- питання допустимості зібраних у механізмі ЕІО доказів.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору (-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні Європейське виконавче агентство з питань освіти та культури (EACEA) не можуть нести за них відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Климкевич Р.А. Кримінальне процесуальне законодавство України та Європейського Союзу: апроксимація та диференціація. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2022. 285 с.
2. Гловюк І.В. Архітектура КПК України в аспекті права ЄС: деякі прогнози. *Україна – ЄС: питання гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства*: матеріали Круглого столу (22 червня 2023 року) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лашук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 77–83.
3. Гловюк І.В. Європейський охоронний ордер: питання прогностичного інструментарію для захисту жертв кримінальних правопорушень. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 655–660. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.02.109.
4. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні=International cooperation in criminal proceedings: навч. посіб. [Електронний ресурс] / В.В. Зуєв, І.В. Гловюк, А.В. Підгородинська, А.С. Степаненко, В.О. Туляков, О.В. Малахова; за ред. В.О. Тулякова. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. 221 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.26117>.
5. Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 regarding the European Investigation Order in criminal matters. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/41/oj/eng>.
6. Scomparin, L., Cabiale, A., & Petersen, L. (2023). The Principle of Proportionality in Directive 2014/41/EU – Challenges of the Present and Opportunities for the Future. In K. Ambos, A. Heinze, P. Rackow, & M. Šepec (Eds.), *The European Investigation Order.: Legal Analysis and Practical Dilemmas of International Cooperation*. (1st ed., Vol. 56, pp. 225–242). Duncker & Humblot GmbH. URL: <http://www.jstor.org/stable/jj.7941385.16>.
7. Regina Garcimartín Montero. The European Investigation Order and the Respect for Fundamental Rights in Criminal Investigations. *EU CRIM*. 2017. № 1. P. 45–50. URL: <https://doi.org/10.30709/eucrim-2017-006>.

8. Vogler, R. (2014). The European Investigation Order: Fundamental Rights at Risk?. In: *Ruggeri, S. (eds) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4_4.
9. Judgment of the Court (First Chamber) of 11 November 2021. Case C-852/19. Document 62019CJ0852. ECLI identifier: ECLI:EU:C:2021:902. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0852>.
10. Arena, A. (2014). The Rules on Legal Remedies: Legal Lacunas and Risks for Individual Rights. In: *Ruggeri, S. (eds) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4_9.
11. Зуєв В.В. Кримінальні процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження: монографія. Х.: ТОВ «Оберіг», 2017. 204 с.
12. Ryolo, L.A. (2014). European Investigation Order: The Defence Rights Perspective. In: *Ruggeri, S. (eds) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4_8.